

Kulturní šok

Technika nám umožňuje rychle cestovat po celém světě. O svých šokujících zážitcích z cest vypráví zkušený cestovatel Ondra Havelka, jenž navštívil více jak 100 zemí světa.

z nadšení do deprese a zpět

Při delších cestách do výrazně odlišných kultur cestovatele nemine jev, kterému se říká „kulturní šok“. Probíhá v několika fázích a zažijete s ním euforii, ale i dezorientaci a odpor ke všemu kolem vás. Zvládnutí kulturního šoku je přitom jedním z nezbytných předpokladů, jak si Cestu (velké C dává napovědět, že jde o něco zcela jiného, než je dovolená nebo delší výlet) užít a nechat se poznávanou kulturou obohatit nebo přímo „přepodstatnit“. Kulturních šoků jsem zažil mnoho, a ne všechny jsem zvládl do konce. Ten nejtěžší mě čekal při návratu do Čech po dvou letech v Africe.

Kulturní antropologové popisují čtyři základní fáze kulturního šoku: nadšení, frustraci, obrat a přizpůsobení. Každý ovšem prožívá kulturní šok jinak a jednotlivé fáze se mohou významně lišit. První fáze, tedy fáze nadšení, obvykle přichází bezprostředně po kontaktu s cizí kulturou. Čím je nová kultura odlišnější, tím výraznější bývá vyvolané nadšení. Cestovatel bývá v této fázi nadšen (z jeho pohledu) zvláštními zvyky, chováním lidí, otevřenými náboženskými projevy, neznámým

Nejspíš vaří osolený čaj s chilli, proto se tváří tak poťouchle.

jazykem nebo velmi odlišnou hudbou. Intenzitu první fáze prohlubuje také odlišné podnebí, často velmi rozdílná teplota vzduchu a také jiná strava. Po několika týdnech, maximálně několika měsících jsou to však tytéž skutečnosti, které cestovatele přivedou k frustraci. Tytéž jevy, které původně vyvolaly nadšení, ve druhé fázi způsobí silný odpor k nové kultuře, postoj odmítnutí a někdy dokonce odsouzení jiné kultury posuzované obvykle měřítky naší domácí kultury, kterou automaticky považujeme za směrnatnou neboli „tu správnou“.

ČIRÉ NADŠENÍ

Svůj první kulturní šok jsem zažil při své první cestě mimo Evropu. Tehdy jsem ces-

toval na Madagaskar. Bylo mi osmnáct let a neměl jsem absolutně žádné zkušenosti. Na Madagaskaru jsem ovšem pobyl pouze měsíc, takže jsem zakusil jen omamnou první fázi, tedy čtyři krásné týdny naprostého nadšení z odlišné kultury. Připadalo mi skvělé, že na silnicích neexistují žádná pravidla silničního provozu, že lidé spí v roztrhaných hadrech na zemi, že na výpadovce za městem stojí parta vojáků s lékaři a nutí každého projíždějícího spolknout hrst léků kvůli epidemii cholery, že cestou na pobřeží řidič pětkrát spravoval kolo značky J 14 6 a třikrát měnil svíčky, že bosí černoši táhnou rikši naložené obutými černochoy, že se na nás řítí cyklón, že nikomu nerozumím a mám průjem z polévky, jejíž obsah nikdy neprozradím. Z Madagaskaru jsem odletěl dříve, než jsem stihl zakusit druhou fázi kulturního šoku.

ŠOKUJÍCÍ INDIE

To se mi poštětilo hned na další Cestě, kdy jsme s kamarádem cestovali stopem do Indie. Fáze nadšení nám vydržela celé dva měsíce. Cesta po zemi do Indie a Indie samotná nás naprosto okouzlili. Milovali jsme stopování pestrobarevných, nákladem přeložených nákladáků, jezdcích jen o málo

Kdo má přednost zprava?

rychleji, než je rychlost chůze stoletého Inda ve sněhově bílém hábitu, kráčejiícího na svůj oblíbený přeslazený čaj s mlékem. Milovali jsme nepopsatelně pálivé pouliční jídlo. Dokonce i osolený meloun s chilli nebo osolený čaj s mlékem a chilli, po kterém jsme obvykle okamžitě stahovali kalhoty, protože pomsta je v Asii nezvykle rychlá, a navíc často doprovázená krátkodobou horečkou. O něco méně

Meloun chutná všude na světě.

jme ale milovali absenci toalet, a když jsme zasedli do řady roztomile se tvářících vyměšujících, neraději jsme přijímali fakt, že na Indii se při tom nikdo nedívá, ale na nás ano, a ještě to mnozí zaujatě komentovali. Přítom výsledek našeho počínání byl, nezávisle na barvě pleti, totožný. Milovali jsme ukřičenou hudbu, která útočila ze všech stran a vysoké hlasy zpěvaček pronikajících až do kostí. Milovali

jsme všudypřítomné barvy, hubené řidiče rikš a tlusté bráhmany kouřící velmi silné konopí a překrásné ženy v barevných sárí. Milovali jsme Indii v její odlišnosti.

Jenže po dvou měsících nadšení se vše obrátilo. Dlouhodobé průjmy nás fyzicky vyčerpaly. Začalo nám vadit, že jídlo tolik pálí. Začalo nám vadit, že si nemůžeme v soukromí dojít na záchod. Ukřičená hudba nám začala být nes-

Čekání na bílého bohatého muže.

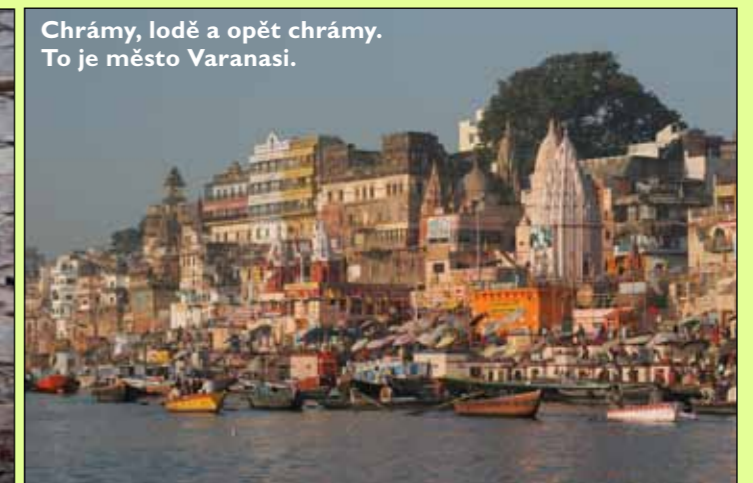
nesitelná, pomalu jedoucí nákladáky nudné, náboženské projevy lidí nepochopitelné, žebráci nesnesitelní, vedro úmorné a do toho všeho jsme skončili v nemocnici s jakousi infekcí, která nás dostala až na samé dno. Navíc nás z nemocnice nechtěli pustit, protože jak jsme brzy zjišťovali, získávali za každý den naší hospitalizace zajímavé peníze a chtěli pochopitelně co nejvíce. Nakonec jsme si po deseti dnech museli vytrhnout kapačky ze žil a v noci z nemocnice utéct jako zločinci. Celá Indie na nás pomyslně padla a začala nám připadat odporná, nepochopitelná, přebarvená. Hledali jsme umění, mystiku, krásu a našli jsme blikající kyč, který vzhlíží k euro-

NOVÝ SMYSL CESTY

Na své další Cestě stopem po Indii (tentokrát jsem cestoval sám) se mi podařilo druhou fázi překonat a teprve potom jsem se konečně nechával pozvolna měnit. Nasytil jsem se Indií a nechával se pomalu, střízlivě, v klidu a dobrovolně „přepodstatňovat“. Teprve tehdy jsem se začal opravdu učit, odkrývat hlubší roviny jiné kultury, které nejsou na první pohled vidět pod palbou povrchních přebarvených vjemů. Indie se konečně dostala do mého nitra a otevřela mi zcela nový horizont vnímání světa. Najednou jsem znal dvě odlišné kultury a byl tak schopen dívat se na svět z různých kulturně podmíněných úhlů. Byl to osvobozující pocit. Když tedy cestovatel překoná druhou fázi, dostaví se odměna a Cesta dostane nový, hlubší smysl. Cesta začne odhalovat život. Cestovatel zakouší totéž, co doposud, ale už z toho není ani euforicky nadšen, ani k tomu necítí odpor a nechuť. Prostě vše přijme tak, jak to ve skutečnosti je, a začne pomalu vnímat okolní svět skrze program dané kultury. To, co mu dříve připadalo nechutné (třeba, že krásná dívka obědvající vedle vás si velmi

Nejllepší placky jsou upečené na silnici.

Chrám, loď a opět chrám. To je město Varanasi.